

Akivaizdu, kad Rusijos sukurtų buferinių „saugumo“ zonų egzistavimas Gruzijos teritorijoje, šalies teritorinis suskaldymas, Rusijos karinių pajėgų dislokacija Gruzijos teritorijoje ir kiti veiksniai būtų nesuderinami su Aljanso keliamais reikalavimais valstybei pretenduojančiai tapti NATO nare.

Rusiškoji „taikos plano“ Gruzijoje vizija

Rusijos ir Gruzijos konfliktas palaipsniui iš karinio fronto persikelia į tarptautinės diplomatijos areną. Būtent Jungtinių Tautų Saugumo Taryba artimiausiu metu bus ta vieta, kur pagreitį įgaus nauji geopolitiniai žaidimai. Šiame laipsniškų pokyčių kontekste senuosius klausimus – kokios priežastys lėmė karinį konfliktą, ko siekė Rusija įsiverždama į Gruzijos teritoriją ir pan. – keičia nauji. Iš kurių bene svarbiausi yra šie: (a) ar po Rusijos intervencijos į Gruziją padidėjo/sumažėjo Tbilisio integracijos į NATO galimybės, ir (b) kokį tolesnį Gruzijos (ir jos separatistinių regionų) statusą projektuoja Rusija.

Akivaizdu, jog bene vienintelis tolesnis konflikto scenarijus, kuris vis dar būtų palankus Gruzijai, galėtų klostytis tik tuo atveju, jei vadinamuosius Rusijos taikdarius konflikto zonose (Abchazijoje ir Pietų Osetijoje) pakeistų tarptautinių taikdarių (pirmiausia, ES) pajėgos. Tačiau rugpjūčio 13 d. ES valstybių užsienio reikalų ministrai bendru pareiškimu pabrėžė, kad „tarptautinis mechanizmas“ leidžiantis stebėti taikos plano įgyvendinimą turi būti nustatytas Jungtinių Tautų rezoliucijoje. Visa tai reiškia, jog tarptautiniai šio konflikto sureguliuavimo mechanizmai bus pradėti įgyvendinti tik po to, kai jiems pritars Rusija, turinti Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje veto teisę. Šiuo atveju kyla klausimas, kokį tolesnį šio konflikto sprendimo scenarijų modeliuos ir bandys įgyvendinti Rusija?

Ko siekia Rusija?

Ekspertų vertinimu, Rusija faktiškai jau dabar nesilaiko 6 punktų paliaubų susitarimo esmės, o naudojasi tik šio susitarimo karkasu, pateisinančiu Kremliaus veiksmus. Priminsime, kad Gruzijos ir Rusijos konflikto sureguliuavimo principai yra šie: 1) nenaudoti jėgos; 2) galutinai nutraukti visus karinius veiksmus; 3) užtikrinti laisvą kelią humanitarinei pagalbai ir leisti grįžti pabėgėliams; 4) Gruzijos karinės pajėgos grįžta į nuolatinės dislokacijos vietas; 5) Rusijos karinės pajėgos išvedamos už linijos, skyrusios šalis prieš konfliktą, tačiau kol bus sukurti tarptautiniai konflikto sureguliuavimo mechanizmo Rusija įgyvendins papildomas „saugumo priemones“; 6) pradedamas tarptautinis būsimo Pietų Osetijos ir Abchazijos statuso bei šių šalių saugumo užtikrinimo priemonių aptarimas.

Pirmus du paliaubų susitarimo punktus (jėgos nenaudojimo ir visų karinių veiksmų nutraukimą) Rusija traktuoja tik kaip karinių veiksmų prieš Gruzijos kariuomenę ir civilius nutraukimą, tačiau tai netrukdo Rusijos karinėms pajėgoms naikinti Gruzijos infrastruktūros, karinių bazių, esančių Gruzijos gilumoje, įrangą ir kontroliuoti Gruzijos teritorijas. Pabrėžtina, kad trečias paliaubų susitarimo punktas nevykdomas dėl Rusijos įgyvendinamos jūrinės Gruzijos blokados bei Rusijos nuostatos, kad gruzinių pabėgėlių grįžimo į Pietų Osetiją ir Abchaziją klausimas priklauso nuo ilgo derybinio proceso (kurį blokuoja pati Rusija) eigos. Rusijos karinių

Numeris 13 (13)

2008 rugpjūčio 22 diena

Dvisavaitinis analitinis-informacinis biuletenis apie politinius, ekonominius ir socialinius procesus NVS erdvėje

Išleido Rytų geopolitikos studijų centras

www.rytugeopolitika.lt

pajėgų atitraukimo iš Gruzijos punktas irgi faktiškai nevykdomas – dar rugpjūčio 20 d. Rusijos generalinio štabo vado pavaduotojas generolas pulkininkas Anatolijus Nogovicinas paskelbė, kad vadovaujantis paliaubų susitarimo su Gruzija nuostatomis, leidžiančiomis Rusijai laikinai (kol Rusijos „taikdarių“ nepakeis tarptautinės taikos palaikymo pajėgos) įkurti kelių kilometrų pločio „saugumo zoną“ besitęsiančią nuo Pietų Osetijos pasienio į Gruzijos teritoriją, Rusija šioje „saugumo zonoje“ ketina įkurti 18 kontrolės punktų, kuriuose iš viso bus 270 Rusijos karių. Galiausiai paskutinis paliaubų susitarimo punktas, numatantis tarptautinį būsimo Pietų Osetijos ir Abchazijos statuso bei šių šalių saugumo užtikrinimo priemonių aptarimą, neapima Gruzijos teritorinio vientisumo ir šalies teritorinių sienų klausimo.

Rusijos paliaubų susitarimo pažeidimai, rugpjūčio 19 d. leido Gruzijai apkaltinti Rusiją, vykdant ekonominę Gruzijos blokadą, po to kai Rusijos karinės pajėgos blokavo pagrindinį Gruzijos greitkelį M-27, užėmė Počio uostą ir susprogdino už 45 km nuo Tbilisio esantį geležinkelio tiltą Kaspio rajone, jungiantį rytinę Gruziją su Juodosios jūros pakrante. Gruzijos teigimu, šiais veiksmais Rusija siekia vykdyti ekonominę Gruzijos blokadą ir nutraukti ryšius tarp šalies regionų. Tokie Rusijos veiksmai aiškiai signalizuoja Rusijos norą suskaldyti Gruziją į kelias „saugumo zonas“, kurias kontroliuotų Rusija. Pabrėžtina, kad šiuo metu Rusija kontroliuoja ne tik separatistinius Abchazijos ir Pietų Osetijos regionus, tačiau ir kelis Gruzijos regionus (Gorio apylinkes, Zugdidį ir kt.) kurie atlieka buferių tarp Gruzijos ir separatistinių Abchazijos ir Pietų Osetijos regionų vaidmenį. Šiose buferinėse zonose rusai įvedė dvigubo pavaldumo sistemą – vietinėms gruzinų valdžios institucijoms ir policijai leidžiama veikti tik vadovaujantis rusų okupacinės valdžios nustatytomis sąlygomis ir bendradarbiaujant su rusų kariuomene. Be to, Rusijos kariuomenė, blokuodama geležinkelį, kelius ir oro linijas ne tik padalino Gruziją į vakarinę ir rytinę dalis, tačiau ir įgyvendina jūrinę Gruzijos blokadą (rusų pajėgos kontroliuoja Počio uosto apylinkes, o Rusijos laivynas blokuoja Gruzijos kranthus). Galima teigti, kad Rusijos pajėgos faktiškai suskaldė Gruziją vadovaujantis šiais principais: 1) Rusija visiškai kontroliuoja separatistinius Pietų Osetijos ir Abchazijos regionus; 2) Rusija kuria buferines zonas aplink šiuo separatistinius regionus; 3) Rusija naikindama Gruzijos infrastruktūrą (tiltus ir kelius) siekia tam tikrų Gruzijos regionų (Svanetijos ir kt.) visiškos izoliacijos nuo likusios Gruzijos; 4) Rusija suskaldė Gruziją į rytinę ir vakarinę dalis, taip izoliuojant šalies sostinę Tbilisį nuo likusios Gruzijos teritorijos; 5) Rusija įgyvendina jūrinę Gruzijos blokadą.

Rusija suskaldžiusi Gruziją teritoriškai faktiškai ne tik kvestionavo vieną pagrindinių Gruzijos valstybingumo dėmenų, bet ir pakirto Gruzijos kaip tranzitinės valstybės statusą. Pabrėžtina, kad dėl teritoriškai suskaldytos ir infrastruktūriškai paralyžuotos Gruzijos visiškai nutrūko Kaspijos jūros regiono naftos išteklių tranzitas per Pietų Kaukazą į Europos valstybes: dėl Gruzijos ir Rusijos karinio konflikto buvo sustabdyta pagrindinių Pietų Kaukazo naftotiekių Baku-Tbilisis-Džeihanas ir Baku-Supsa veikla, o vieninteliu patikimu energetinių išteklių tranzito maršrutu tapo Baku-Novorosijską jungiantys vamzdynai. Kitaip tariant, Rusija ne tik visiškai atėmė iš Gruzijos galimybę transportuoti Kaspijos jūros regiono energetinius išteklius, tačiau ir „diversifikavo“ šių išteklių tranzito maršrutą sau naudinga linkme (tai yra nukreipė jų tranzitą per savo teritoriją).

Pabrėžtina, kad šis 6 punktų paliaubų susitarimas, kurio tekste įtvirtinti tik bendrieji principai, Rusijai tampa pagrindiniu dokumentu leidžiančiu ne tik išlaikyti Gruzijos teritorinį suskaldymą, tačiau ir remiantis šiuo susitarimu blokuoti jai nepalankias Jungtinių Tautų Organizacijos iniciatyvas dėl būsimo tarptautinio Pietų Osetijos ir Abchazijos statuso apibrėžimo. Pavyzdžiui, rugpjūčio 20 d. Rusija JT Saugumo Taryboje užblokavo Prancūzijos parengtą rezoliucijos projektą, numatantį Rusijos karinių pajėgų iš Gruzijos išvedimą ir Gruzijos teritorinio vientisumo (tai yra su Abchazija ir Pietų Osetija Gruzijos sudėtyje) pripažinimą. Rusijos teigimu, ši rezoliucija neapėmė visų paliaubų susitarime numatytų punktų, o Pietų Osetijai ir Abchazijai reikia leisti pačioms apsispręsti dėl jų statuso. Kitaip tariant, Gruzijos ir Rusijos 6 punktų paliaubų susitarimas Rusijai tampa patogiu pretekstu toliau išlaikyti Gruzijos santykių su separatistiniais regionais status quo, tačiau jau ne vienašališkai o prisidengiant tarptautinės bendruomenės tarpininkavimu (priminsime, kad minėtą paliaubų susitarimą, siekiant kuo greičiau užbaigti karinį konfliktą Gruziją spaudė pasirašyti tiek Prancūzija pirmininkaujanti ES, tiek JAV, kuri garantavo Rusijos karių išvedimą iš Gruzijos teritorijos). Taip pat šis Gruzijos ir Rusijos paliaubų susitarimas konkrečiai nereglamentuoja tarptautinių taikos palaikymo pajėgų bei tarptautinių stebėtojų klausimo – nors rugpjūčio 19 d. Rusija ir Gruzija sutiko dėl 20 ESBO stebėtojų (vėliau prie jų turėtų prisijungti dar 180 stebėtojų) Pietų Osetijoje misijos, tačiau patys stebėtojai į Pietų Osetiją įleisti nebuvo (Pietų Osetijos de facto vyriausybė pareiškė, kad neįsileis jokių tarptautinių stebėtojų į savo teritoriją, o Rusija teigė, kad tarptautiniai stebėtojai gali būti dislokuoti Pietų Osetijoje tik iš Gruzijos teritorijų pasitraukus Rusijos kariams). Tikėtina, kad Rusija vilkindama savo karinių pajėgų iš Gruzijos išvedimą, lygiagrečiai spartina Pietų Osetijos ir Abchazijos nepriklausomybės tarptautinio pripažinimo (tai yra faktinės integracijos į Rusiją) scenarijų, o 6 punktų paliaubų susitarimas Rusijai yra patogus įrankis blokuoti bet kokias nepalankias jai tarptautines iniciatyvas.

Kitaip tariant, Rusija 6 punktų paliaubų su Gruzija susitarimą sieks pilna apimtimi įteisinti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoje, o tai reikštų:

- Gruzijos valstybės suskaldymą. Separatistinių Abchazijos ir Pietų Osetijos regionų statusas taptų tarptautinių diskusijų objektu, o žinant Rusijos požiūrį, kad tarptautinėse diskusijose Abchazijai ir Pietų Osetijai turėtų būti leista pačioms apsispręsti dėl savo statuso, tikėtina, kad šių regionų atsiskyrimą nuo Gruzijos faktiškai įteisins pačios JT;
- Kol nebus sukurti tarptautiniai taikos palaikymo mechanizmai, Rusija turi teisę imtis „papildomų“ saugumo priemonių prie Gruzijos ir Pietų Osetijos pasienio (kurti buferines zonas Gruzijos teritorijoje ir kt.). Pietų Osetijos de facto vyriausybė paskelbė, kad ji neįsileis jokių tarptautinių taikos palaikymo pajėgų, o tai reikštų, kad kol tęsis tarptautinės diskusijos dėl separatistinių Gruzijos regionų, Rusija faktiškai neribotą laiką galės įgyvendinti „papildomas“ saugumo priemones Gruzijos atžvilgiu;
- 6 punktų paliaubų susitarimo perkėlimas į JT rezoliuciją faktiškai suteiks Rusijai galimybes lemti būsimų tarptautinių taikos palaikymo pajėgų Abchazijoje ir Pietų Osetijoje formatus bei sudėtį. Kitaip tariant Rusija galės rinktis kokias tarptautines taikos palaikymo pajėgas (ES, ESBO ar kt.) įleisti į separatistinius Gruzijos regionus.

Ar Gruzija artėja prie NATO?

Rugpjūčio 19 d. Briuselyje įvyko NATO valstybių užsienio reikalų ministrų susitikimas, kurio metu buvo nutarta steigti naują forumą, vadinamą NATO ir Gruzijos komisija, kuri turėtų stiprinti Aljanso ryšius su Tbilisiu (ši komisija veiks panašiai kaip jau nuo 1997 m. metų veikianti NATO ir Ukraina komisija). Kita vertus, nors šiuo metu NATO dvišaliai santykiai su Rusija daugelyje sričių yra faktiškai įšaldyti, Aljansas pasiliko sau galimybę bendrauti su Maskva tokiais svarbiais klausimais kaip Irano ir Šiaurės Korėjos branduolinės programos, priešraketinė gynyba, kova su terorizmu, o tai reiškia, kad Aljanso ir Rusijos santykiuose Gruzijos narystė Aljanso ir toliau gali išlikti „mainų objektu“.

Be to, kyla klausimas, jeigu Rusijai pavyktų 6 punktų paliaubų planą „įteisinti“ per Jungtinių Tautų rezoliuciją, ar tai padidins, ar atvirkščiai – sumažins Gruzijos integracijos į NATO galimybes. Nors šiuo metu ima vyrėti nuostata, jog NATO narystės veiksmų plano (MAP) suteikimas Gruzijai šių metų Bukarešto Aljanso viršūnių susitikime būtų užkirtęs kelią Rusijos karinei intervencijai į Gruziją, vis dar nėra aišku, ar Didžiosios Britanijos užsienio reikalų ministras D.Milibandas yra teisus, teigdamas, jog Gruzijos priėmimas į NATO jau prasidėjo. Pirmiausia, NATO ir Gruzijos komisijos įkūrimas, vertinant instituciškai, nėra žingsnis priartinantis Tbilisį prie Aljanso. Tačiau dar svarbiau yra išsiaiškinti, kaip praktiškai galėtų atrodyti narystė NATO turint galvoje „rusiškąją“ taikos Gruzijoje viziją.

Jei Gruzija integruotųsi į NATO kaip teritoriškai vientisa valstybė (teisiškai įtraukiant tiek Pietų Osetiją, tiek ir Abchaziją), tai iš esmės reikštų, jog šios Aljanso valstybės teritorijoje veikia Rusijos karinės pajėgos. Taip pat nėra aišku, kaip NATO valstybės viduje galėtų egzistuoti Rusijos sukurta buferinė zona. Kitaip tariant, akivaizdu, kad papildomų Rusijos buferinių „saugumo“ zonų egzistavimas Gruzijos teritorijoje, Gruzijos teritorinis suskaldymas, Rusijos karinių pajėgų dislokacija Gruzijos teritorijoje ir kiti veiksniai būtų nesuderinami su Aljanso keliamais reikalavimais valstybei pretenduojančiai tapti NATO nare.

Taigi, Rusijai siekiant perkelti 6 punktų paliaubų susitarimo nuostatą į JT rezoliuciją, svarbiausias klausimas būtų: ar apskritai įmanoma Gruzijos, kaip teritoriškai vientisos valstybės, integracija į NATO, o jei ne, ar Gruzijos stojimas į NATO savaime reikštų Gruzijos vilčių atgauti Abchaziją ir Pietų Osetiją žlugimą?

Paradoksalu, tačiau jei Rusijai pavyktų įteisinti 6 punktų paliaubų susitarimą JT rezoliucijoje, tai galėtų padidinti Gruzijos galimybes tapti NATO nare, nes būtų sudarytos prielaidos tarptautiniam Abchazijos ir Pietų Osetijos pripažinimui (Abchazijai ir Pietų Osetijai atsiskyrus nuo Gruzijos išnyktų separatistinių regionų problema). Vis tik mažai tikėtina, kad Tbilisis oficialiai pripažins, jog jis atsisako pretenzijų į Pietų Osetiją ir Abchaziją, todėl nereikėtų atmesti galimybės, kad jau tapusi Aljanso nare Gruzija nuspręstų sugrįžti prie šitų klausimų. Tik šiuo atveju – jau su NATO užnugarium (o tai automatiškai užprogramuotų NATO ir Rusijos konfliktą). Vargu, ar toks scenarijus, t.y. separatistinių konfliktų importas į Aljanso saugumo sistemą, atitiktų Prancūzijos, Vokietijos, Italijos ir kitų Vakarų Europos valstybių interesus.

Kol nebus aiškių atsakymų į šiuos klausimus, akivaizdu, jog kalbėti apie artėjančią Gruzijos narystę NATO dar tikrai per anksti. •

Rytų geopolitikos studijų centro tikslas – tapti institucija, kurias Vakaruose jau seniai įprasta vadinti idėjų kalvėmis, smegenų centrais.

Centras, kurdamas tiltus, jungiančius intelektualinį-akademinį potencialą su praktine politika, siekia prisidėti prie Lietuvos „smegenų centrų“ mokyklos kūrimo ir stiprinimo.

Centras siekia sustiprinti ekspertinius Lietuvos pajėgumus, nagrinėjant ir vertinant politinius, ekonominius ir socialinius reiškinius NVS erdveje. Lietuvai esant dinamiškoje geopolitinėje būsenoje neišvengiamai kyla poreikis strategiškai įvertinti iš Rytų kylančias galimybes ir grėsmes, jų poveikį Lietuvos nacionaliniams interesams ir sukurti ilgalaikį užsienio politikos Rytų atžvilgiu modelį.

Rytų geopolitikos studijų centro 2008 metais parengtos analitinės studijos:

- „Naujas ES ir Rusijos strateginis susitarimas: žvilgsnis iš Lietuvos“

Centras 2008 metais dar planuoja parengti šias analitines studijas:

- „Rusijos politinis ir ekonominis elitas: „silovikai“, liberalai, technokratai“
- „Rusija po prezidento rinkimų: ekonominės ir politinės raidos scenarijai“
- „Rusijos ir Baltarusijos sąjunginės valstybės perspektyvos“